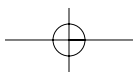
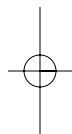
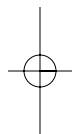

40 GODINA
YEARS
GLAZBENE VEČERI U SV. DONATU
THE MUSIC EVENINGS IN ST. DONAT'S

Vijeće Glazbenih večeri u sv. Donatu
Council of the Music Evenings in St. Donat's

Predsjednik Vijeća
Chairman of the Council
Roman Segarić

Članovi
Members
*Antun Dolički, Božidar Kalmeta, Ana Lovrin,
Drago Novak, Branka Radman, Pavao Račić*

Ravnatelj Glazbenih večeri u sv. Donatu
Director of the Music Evenings in St. Donat's
Antun Dolički

Monografiju su omogućili
Monograph is supported by

Grad Zadar
City of Zadar

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske
Ministry of Culture of the Republic of Croatia

Zadarska županija
Zadar County

Hrvatska turistička zajednica/Turistička zajednica Zadarske županije
The Croatian Tourist Association/The Zadar County Tourist Association

Zahvaljujemo na pomoći
We're grateful to:

Branka Dolički, Koncertni ured Zadar
Zadar Concert Office

dr. Juraj Gracin

prof. Stjepan Kaurlo

prof. Petar Vrbančić

Galerija umjetnina Narodnog muzeja Zadar
The Art Gallery of the Zadar National Museum

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb

UDK 78.091.4 (497.5 Zadar) "19"
061.078 (497.5 Zadar) : 78

GLAZBENE večeri u sv. Donatu : 40. godina = The
music evenings in St. Donat's : 40 years / <urednica Jagoda
Martinčević ; suradnica na monografiji Dodi Komanov ; prijevod
Enisa Hadrović... <et al.>. – Zadar : Grad Zadar, 2000.

Tekst usporedo na hrv. i engl. jeziku.

ISBN 953 - 98191 - 0 - 5

400614047

40

GODINA
YEARS

**GLAZBENE VEČERI U SV. DONATU
THE MUSIC EVENINGS IN ST. DONAT'S**

Urednica/editor
Jagoda Martinčević

Zadar, 2000.

KAZALO / CONTENTS

<i>Božidar Kalmeta, dipl. ing.</i> <i>Gradonačelnik grada Zadra/Mayor of the City of Zadar</i>	
UVODNA RIJEČ / WELCOMING ADDRESS	6
<i>Erika Krpan</i>	
NAČELO RAZNOLIKOG / THE PRINCIPLE OF DIVERSITY	9
<i>Pavle Dešpalj</i>	
TAKO JE SVE POČELO... / THE BEGINNINGS...	16
<i>dr. Juraj Gracin</i>	
I VIŠE OD SAME GLAZBE / MORE THAN THE MUSIC ITSELF	19
<i>Antun Dolički</i>	
GLAZBENE VEČERI DANAS – IZMEĐU ŽELJA I MOGUĆNOSTI / THE MUSIC EVENINGS TODAY, BETWEEN WISHES AND POSSIBILITIES	30
<i>dr. Katarina Livljanić</i>	
SKICA O ISPUNJENOJ ŽELJI / A SKETCH ON A FULFILLED WISH	61
<i>dr. Marijan Grgić</i>	
PREGLED GLAZBENOG ŽIVOTA U SREDNJOVJEKOVNOM ZADRU / AN SURVEY OF MUSICAL LIFE IN MEDIEVAL ZADAR	69
<i>dr. Pavaša Vežić</i>	
O PROSTORIMA GLAZBENIH VEČERI U SV. DONATU / ON THE VENUES OF THE MUSIC EVENINGS IN ST. DONAT'S	76
PRILOZI / SUPPLEMENTS	95
REKLI SU O GLAZBENIM VEČERIMA U SV. DONATU / SAID ABOUT THE MUSIC EVENING'S IN ST. DONAT'S	95
NAPISALI SU O GLAZBENIM VEČERIMA U SV. DONATU / WRITTEN ABOUT THE MUSIC EVENING'S IN ST. DONAT'S	100
KRONOLOGIJA/CHRONOLOGY 1961.–1999.	137
IZDANJA GLAZBENIH VEČERI U SV. DONATU / THE EDITIONS OF THE MUSIC EVENINGS IN ST. DONAT'S	169
POPIS IZVOĐAČA / LIST OF PERFORMERS	170

*Prvi plakat, autor ing. arh Ivo Bavčević/The first poster,
designed by Ivo Bavčević B.Arch.*

Poštovani glazbenici i prijatelji glazbe,

Dok nas slikarstvo i likovnost oplemenjuje posredstvom našeg oka, dok pjesništvo obogaćuje našu dušu posredstvom naše mašte i dok religija i filozofija unose razbor i čudorednost u naš život i ponašanje, dotle nas glazba posredstvom naše sposobnosti slušanja uzdiže u sfere uzvišenog, božanskog, nematerijalnog a opet tako zbiljskog svijeta.

Nema niti jednog duhovnog ili emotivnog stanja čovjeka koje se ne da posredstvom glazbe izraziti. I kad dočarava mijene u prirodi ili njene ljepote, kada opisuje ljubavne zanose i jade, i onda kada govori o sukobima između pojedinaca i njihovih svjetonazora i onda kada govori o uzvišenosti vjere u Boga, o čovjekovoj nikad utaženoj žeđi ka izgradnji pravednijeg i moralnijeg svijeta, glazba uvijek ostaje najuniverzalniji čovjekov izričaj, najautentičnije umijeće čovjekovog stvaralaštva. Zato nas svaki susret s glazbom oplemenjuje, produhovljuje i uljuduje. Istinska svečanost duha, zavičaj i utočište njegove osobnosti.

Glazbene večeri u sv. Donatu su u proteklih 40 godina bile i ostale mjesto gdje se događala glazba. Popis istaknutih svjetskih i domaćih ansambla i pojedinaca glazbenika to nedvojbeno potvrđuje. Zato se ova manifestacija i održala i unatoč ratnih događanja i unatoč brojnih oskudica kojima je Zadar bio izložen. Njegovanjem Glazbenih večeri u sv. Donatu, njegovala se prebogata tradicija našeg grada, kao neraskidiva sastavnica njegovog kulturnog, duhovnog i povijesnog karaktera. Jer, valja se prisjetiti da su upravo u Zadru prije jednog tisućljeća prve note u Hrvata zapisane u Čikinom molitveniku, da je duga zadarska tradicija glagoljaškog i zbornskog pjevanja, da je u prošlom stoljeću u Zadru djelovala filharmonija, da u našem gradu glazbena škola djeluje preko 120 godina te da su u zadarskoj sredini stvarali i iz nje ponikli mnogi istaknuti glazbenici. Zato je naša potpora Glazbenim večerima uvijek bila neupitna.

Uvjeren sam da će i ove jubilarne 40. Glazbene večeri u sv. Donatu, po svojim umjetničkim dosezima ponovno potvrditi status ove kulturne manifestacije, kao jedne od najistaknutijih, najrespektabilnijih i najkvalitetnijih u Hrvatskoj.

Toplo zahvaljujem svim glazbenicima koji će nastupiti na ovogodišnjim Glazbenim večerima na čelu s umjetničkim ravnateljem maestrom Antunom Doličkim i svima onima koji su pridonijeli održavanju ove jubilarne ovogodišnje manifestacije, posebice Ministarstvu kulture RH i Zadarskoj županiji.

I na kraju zahvaljujem od sveg srca svima onima koji su utkali dio sebe u četiri desetljeća tradicije Glazbenih večeri u sv. Donatu.

Gradonačelnik
Božidar Kalmeta, dipl. ing.

Dear Musicians and Music Lovers,

If the visual arts, through the eyes make us nobler, if poetry arouses our feelings and imagination, if religion and philosophy bring reason and morality to our lives and behaviour, then music, through our ears, brings us to the spheres of a world which is elevated, divine, nonmaterial and yet so real.

There are no spiritual or emotional states of mind that cannot be expressed through music. Music has always remained the most universal expression of man - when it depicts the changes in nature or its beauty, when it portrays ecstatic love or suffering, when it describes conflicts between individuals and their world views, and when it captures the sublimity of man's belief in God as well as man's unappeased desire to build the world as a more righteous and moral place. Therefore, each encounter with music makes us nobler and enriches an individual's personality, spirituality and humanity. This is a genuine festival of spirit, a homeland and shelter of its personality.

Over the last 40 years the Music Evenings in St. Donat's have been an event where music has been heard, and where it still is today, a fact testified to by the list of distinguished Croatian and foreign ensembles and soloists. This event has survived despite war events and the numerous shortages that Zadar has suffered. By nurturing the Music Evenings in St. Donat's, we have fostered the extremely rich tradition of our city, as an integral part of its cultural, spiritual and historical character. It is worth remembering that the first notes in Croatia were written in Zadar in Čika's prayer-book, a millennium ago, that Zadar has a long tradition of Glagolitic and choral singing, that a philharmonic orchestra was active in Zadar in the last century, that our School of Music has been active in this area for more than a hundred and twenty years, and numerous musicians have either come from or have worked in our city. Therefore, we have always fully supported the Music Evenings in Zadar.

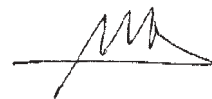
I am sure that these anniversary Music Evenings in St. Donat's will once again, through their artistic achievements, prove to be one of the most remarkable and most prestigious cultural events in Croatia.

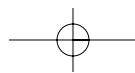
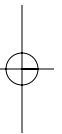
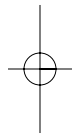
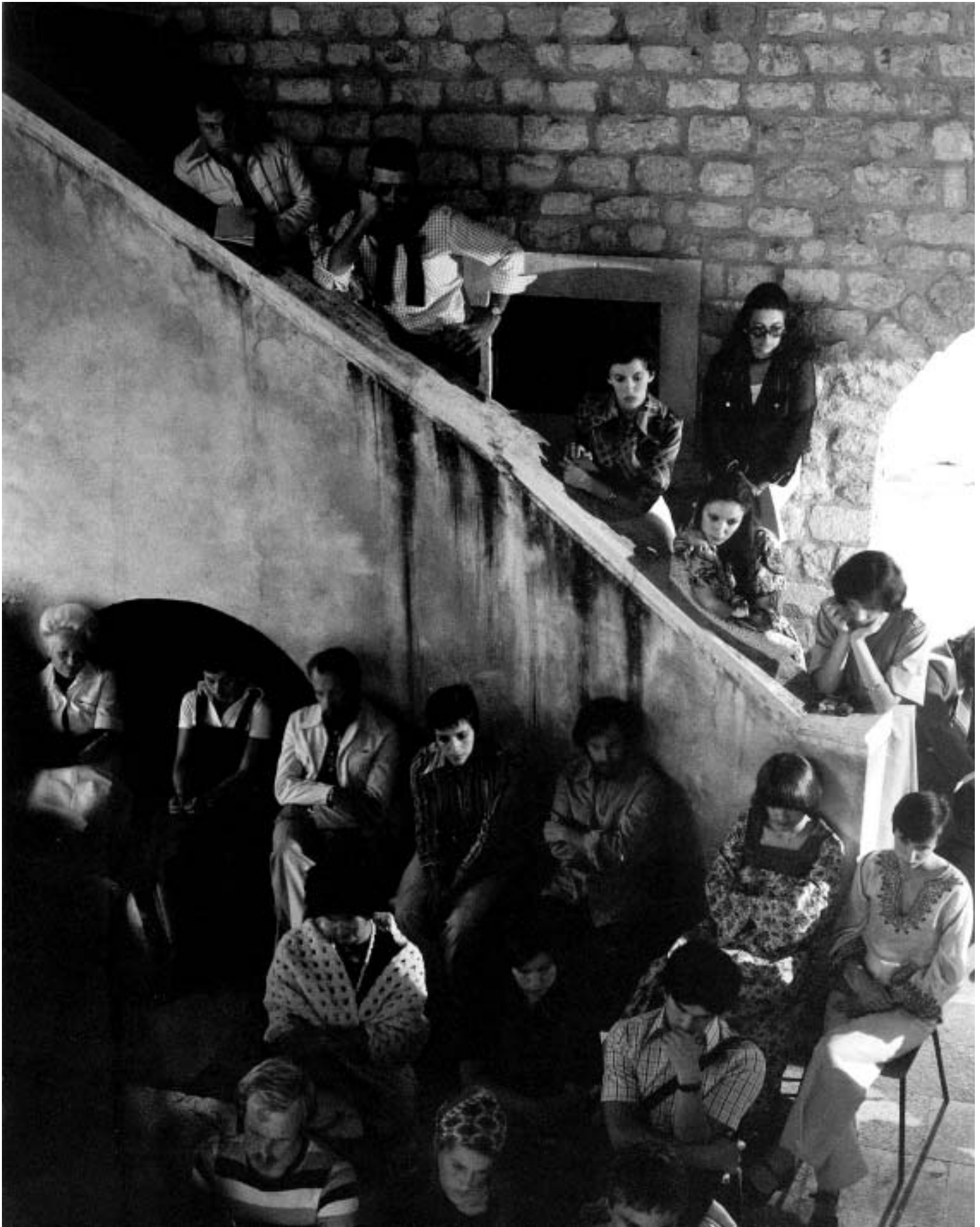
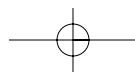
We are grateful to all the musicians who will appear during the Music Evenings led by the Artistic Director, Antun Dolički, and all those who have supported this anniversary cultural event, especially the Ministry of Culture of the Republic of Croatia and the County of Zadar.

And finally, we are deeply grateful to all those who have woven a part of themselves in the four-decade-long tradition of the Music Evenings in St. Donat's.

Mayor of the City of Zadar

Božidar Kalmeta, Dipl. Eng.

Erika Krpan
glazbeni publicist

NAČELO RAZNOLIKOG

Pri obilježavanju važnih obljetnica, osobito onih u kulturi, uvijek se rado, ali i s razlogom aktualizira pitanje o tome kako je sve počelo, kakve su misli, ideje, htijenja, ciljevi, nakane pokrenule manifestaciju, što, eto, traje već puna četiri desetljeća. Dakako, mjereno vremenom tradicije to je trajanje zanemarivo, ali u kontekstu našega ljudskog vremena, četiri su desetljeća Muzičkih večeri u sv. Donatu dio naše povijesti, mjerilo našega uspjeha, opravdanje naših nastojanja.

U naravi se ljudskoj nije puno promijenilo od vremena kada su pjesnici uspoređivali svijet s »pozornicom na kojoj svatko igra svoju ulogu«, a može se reći da su baš festivali, iako nisu izum 20. stoljeća, postali specifična pozornica koju dekorira i ispunjuje sadržajem maštovitost i znanje, smisao za ljepotu i duhovno stajalište vremena i sredine u kojoj festival nastoji opstati kao njezina kulturološka specifičnost.

Mnogo je čimbenika što osiguravaju stalnu protočnost silnica u odnosu između pojedine sredine i njezinoga festivala. Da bi se one razumjele potrebno je znati što je prethodilo početku, sa kakve je to rešetke djelatnosti i promišljanja, institucija, kulturnih inicijativa i ideja čiju je perspektivu tek trebalo prihvatiti, niknuo poticaj za priređivanje ljetnih koncertnih priredbi u Zadru. Tu su dragocjena svjedočanstva svjedoka, sudionika kakav je Stjepan Kaurlo, jedan od djelatnika čiji je rad i nastojanje u samim temeljima Muzičkih večeri u sv. Donatu. Profesor Kaurlo zapisao je svoja sjećanja na festivalske godine i predao ih uredništvu ovoga izdanja. Uz njegovu ljubaznu suglasnost citirat ću neke dijelove tih sjećanja jer su u njima sadržane činjenice presudne za razumijevanje povijesti festivala.

»U sedmi decenij ovog stoljeća«, zapisuje Kaurlo, »zadarska kultura nakon obnove starih i utemeljenja novih kulturnih institucija (12) ulazi u razdoblje preispitivanja, restrikcija, razmišljanja o sudbini najskupljih kao što je umjetnički ansambl Narodnog kazališta, o objedinjavanju, stvaranju zajedničkih službi i famoznom stjecanju vlastitog dohotka. Takvim pristupom i takvom kulturnom politikom, iniciranom vlastitom izdašnošću i općim socijalističkim trendom, stavljeno je odlučno na znanje da će se Zadar ponajprije okrenuti prošlosti, spašavanju i prezentaciji bogate kulturno-umjetničke baštine, zaštititi spomenike kulture i bogatim muzejskim, knjižnim i arhivskim fondovima iznimno važnim za hrvatsku kulturu i da će dugi niz godina samo manji dio sredstava namijenjenih kulturi pripasti svim oblicima suvremenog stvaralaštva. Istodobno, bogatim donacijama reprezentativnih zdanja, osiguravanjem stanova i angažmanom istaknutih pojedinaca grad Zadar svesrdno podržava ideju koju je pokrenuo Miroslav Krleža, po kojoj bi Zadar postao reprezentativni centar hrvatske znanosti i izlog hrvatske kulture i stvaralaštva na Jadranu, što je započelo pariškom izložbom i europskom afirmacijom zadarskoga sakralnog blaga, nastavljeno utemeljenjem Instituta za povijesne znanosti tadašnje JAZU 1954. godine, otvaranjem Filozofskog fakulteta u Zadru 1957. godine i trebalo biti završeno obnovom Samostana benediktinki sv. Marije i izgradnjom prvog od četiriju kapitalnih objekata kulture u Hrvatskoj – Stalne izložbe crkvene umjetnosti i Arheološkog muzeja.

Otvaranje ondašnje države prema svijetu, dolazak sve većeg broja turista, izgradnja jadranske asfaltne ceste i osnutak (postojanje?) prvih festivala na našoj obali potaknuli su i domaće zadarske snage na razmišljanje, izvan zacrtane politike o zadarskom mjestu u toj kulturnoj i turističkoj ponudi, pa su se tako spontano, kao preteče organiziranoga zadarskog ljeta, održavale ljetne kazališne predstave zadarskoga kazališta i javljala prva razmišljanja o nekom budućem festivalu mediteranskih kazališta, predstave Zagrebačkog studentskog eksperimentalnog kazališta i festival tada najboljih europskih eksperimentalnih studentskih kazališta, turistički sajmovi u Arsenalu, a u javnosti su se sve više i sve glasnije pojavljivali prijedlozi i pokušaji da se baš u Zadru, gradu Ante Brkana i njegovih sinova Ante i Zvonimira, svjetski poznatih majstora umjetničke fotografije, održi jedna od najvećih svjetskih izložbi umjetničke fotografije pod nazivom »Čovjek i more«, a zalaganjem Moderne galerije i Alfreda Petričića velika likovna izložba pod nazivom »Plavi salon«.

Teško je danas reći jesu li baš ove zadarske inicijative djelovale na Pavla Dešpalja da priredi prve koncerte u Donatu 1961. godine. Možda je bliže istini da je Pavle Dešpalj ponajprije razmišljao o afirmiranju akustičnih vrijednosti Donata što ih je sam otkrio, o ulozi koju su trebale odigrati glazbene večeri u Donatu kao poticaj domaćim glazbenim snagama, u prvom redu tadašnjoj osnovnoj glazbenoj školi, njenom kadrovskom ekipiranju i prerastanju u srednju glazbenu školu – što će se donekle i ostvariti ponajviše dolaskom profesora Petra Vrbančića i Antuna Doličkog – stvaranju gradskog komornog orkestra i snažnih zborova u Hrvatskom pjevačkom glazbenom društvu *Petar Zoranić* i u glazbenoj školi.

Sva je prigoda da je profesor Kaurlo točno iščitao ondašnje intencije Pavla Dešpalja. Ništa nema neobičnog u tome da prvorazredni glazbenik misli ponajprije o glazbi i o institucijama koje tvore glazbeni život jednoga grada.

Prva su festivalska ljeta i protekla u nastojanju da se s jedne strane u Zadar dovedu istaknuta imena svjetske i domaće reproduktivne glazbene umjetnosti, a da se s druge strane uz pomoć festivala osnaže vlastite, zadarske snage, koje bi ravnopravno mogle sudjelovati u njegovu programu. Takva je u biti jednostavna zamisao djelotvorno funkcionirala petnaestak godina, napredujući postupno i brojem priredbi i njihovom kakvoćom, pa danas pomalo i zadivljuje podatak da je već 1962. na festivalu gostovala glasovita američka sopranistica Martina Arroyo, tri godine kasnije američki *Golden Gate Quartet*, *Virtuosi di Roma* 1967. a *Bečki dječaci* 1968. godine. Niz je drugih istaknutih svjetskih glazbenika upotpunjavao zadarsku ljetnu kulturnu ponudu čineći tako od Muzičkih večeri u Donatu jednu od okosnica kulture u gradu.

Mnogo je važnih spoznaja prethodilo programskom zaokretu festivala koji se dogodio 1975. godine. Točnije bi možda bilo kazati da je taj zaokret na stanovit način i posljedica ranijih sustavnih promišljanja o akustičkim značajkama ne samo Crkve sv. Donata nego i klaustura Samostana sv. Frane, a s godinama će se u popis festivalskih prostora uspješno priključiti i Katedrala sv. Stošije, palača Vovò, a posebno Crkva sv. Krševana. U svezi se s tim značajkama zaključilo – o tome svjedoči i profesor Kaurlo »da u Donatu treba favorizirati ljudski glas i da posebno treba odabirati i njegovati koncerte sastava za staru glazbu i zborove«.

Nažalost, u prvih petnaest godina nisu se ispunila početna iščekivanja uložena u stvaranje vlastitih, zadarskih reproduktivnih kapaciteta. Ambicioznim nastupom odmah u prvoj festivalskoj godini *Zadarski komorni orkestar*, a osobito njihov dirigent Pavle Dešpalj, zasigurno su namjerili najaviti trajniju inicijativu do koje će, međutim, doći tek tridesetak godina kasnije.

Ovakva su iskustva i zaključci rastvorili prostor za raspravu u samome Zadru o tome što bi Muzičke večeri u Donatu trebale biti i, dakako, sučeljavanje je mišljenja neminovno dovelo do artikuliranja sasvim različitih gledišta na ulogu ove manifestacije u gradu, ali i do promjene festivalske koncepcije. Taj je zaokret bio tako korjenit da traži u ovoj prigodi određeni komentar.

Počevši od godine 1975. sve do zaključno 1990. Muzičke se večeri u Donatu uglavnom odvijaju u dva dijela. Prvi nastoji održati karakter dosadašnjih festivalskih godišta, to znači predstaviti vrhunske reproduktivne umjetnike i ansamble - ovisno, dakako, o financijskim mogućnostima - a drugi se od te godine posvećuje ranim stoljećima glazbe, a to podrazumijeva otprilike glazbu između 12. i 17. stoljeća. Do zaključno 1983. taj je festivalski dio predstavljao glazbu s unaprijed zadanom temom, da bi kasnije takvo određenje izostalo. U nekim je godištima (1979. i godine 1983.-1990.) u cijelosti izostavljen i prvi dio festivala, pa se tada smatralo da je Zadar uistinu dobio visokospecijalizirani festival za ranu glazbu i kao takav je postao poznat i u svijetu.

U samome su gradu mišljenja oko smisla i prikladnosti tematski tako definiranoga festivala bila izrazito podijeljena. Jedni su smatrali kako je Zadru uskraćena mogućnost da čuje neke uistinu ugledne glazbenike koji ljeti dohode u Hrvatsku mimoilazeći Zadar, jer se u njemu odvija tematski festival koji isključuje sva stoljeća glazbe mlađa od ranoga 17. stoljeća, a to nikako ne pogoduje zadarskim glazbenim poletarcima, đacima čije su šanse da tijekom redovne koncertne sezone čuju, primjerice, kakav orkestar, uistinu vrlo oskudne. Takvo što ne pogoduje niti zadarskoj publici, tvrdili su, koja iz godine u godinu na svome festivalu sluša neprestance glazbu istih razdoblja; među turistima također ima onih koji bi prednost dali kakvoj popularnijoj glazbi, a da se o zadarskim umjetničkim snagama i ne govori, jer se činilo da njima na tako orijentiranom festivalu nikako nema mjesta.

Druga je strana zastupala gledište po kojemu po hrvatskoj obali ima više nego dovoljno festivala kojima je smisao privlačnom razinom sadržaja upotpuniti ljetnu turističku ponudu te da Zadar raspolaže tradicijom, prostornim uvjetima i snagom ponuditi više od toga i stručno profiliranim tematskim festivalom ući u posvećeni krug sličnih manifestacija u svijetu, što bi ga svrstalo i u obvezatni kalendarij gostovanja vrhunskih ansambala specijaliziranih za određena razdoblja glazbe, a i našoj bi se glazbi ranih stoljeća itekako pomoglo da glas o njoj dopre dalje od područja na kojemu je nastala.

Takvo je gledište vrlo jasno izrazio dr. Marijan Grgić, znanstvenik, umjetnički rukovoditelj festivala od 1975., spiritus movens ideje o zadarskom festivalu kao festivalu rane glazbe: »Zadar po svojoj tradiciji ima uvjeta«, kazao je, »da na temelju svojih prašnjavih arhiva afirmira neke vrijednosti, pa da tako na ovom području stimulira muzikološki rad i da u domaćim, pa čak i u evropskim okvirima postane stjecište renomiranih njegovatelja rane glazbe, smotra muzikoloških i reproduktivnih dostignuća na tom području«.

Imajući uistinu valjane razloge oba su mišljenja na stanovit način bila opravdana. S gledišta, međutim kroničara glazbenih događaja, ali i sa stanovitog vremenskoga odmaka od trenutka aktualiziranja ove dileme, umjesno je uočiti nedvojbene prednosti i jedne i druge opcije, pa se čini da ujediniti dva festivalska bloka i pritom objema posvetiti podjednaku pozornost još uvijek predstavlja najbolje rješenje koje može odgovoriti zahtjevima obje strana u ovakvome koncepcijskom sukobu, i koje uostalom posljednjih godina i jest programski temelj festivala. S onu stranu ovakvih rasprava kroničaru je ponajprije do umjetničkog čina, a tek potom i do konteksta u kojemu se on odvija. A bilo je uistinu događaja za pamćenje s obje strane zadarskoga glazbenog obzora i pritom prednost uvijek ima glazba bez obzira je li posrijedi jedinstveni recital austrijskoga tenora Thomasa Mosera (1976.) u Crkvi sv. Donata, koncert *Komornog orkestra Latvijske filharmonije* (1976.) ili *Kvarteta Borodin* (1977.) u klausturu Samostana sv. Frane s jedne strane obzora, ili možda u festivalskim godišnjacima povijesni koncert engleskog ansambla *The Early Music Consort of London* s legendarnim Davidom Munrowom, koji je već prve tematske godine (1975.) bio više nego vjerodostojan tumač plemenitih namjera organizatora pri utemeljenju tematskoga dijela festivala; a posebna bi se priča mogla ispričovijedati o

devet festivalskih nastupa britanskog ansambla Pro cantione antiqua, izvanrednog sastava, koji je unutar gotovo dva desetljeća vjernosti zadarskom festivalu, dakako, mijenjao pojedine članove ansambla, ali nije se mijenjala ljubav prema Zadru - čak i teške ratne 1992. godine – i nije se mijenjao umjetnički kapacitet ansambla s kojim su oni u Zadru priredili brojne velike umjetničke doživljaje između kojih je jedan od najdojmljivijih nedvojbeno bila večer hrvatskih skladatelja (V. Jelić, I. Lukačić, J. Skjavetić) koju su priredili 1976. godine.

I publika se, podjednako njezin laički kao i stručni dio, odazivala brojnim umjetničkim izazovima prihvaćajući dio festivala posvećen ranim stoljećima glazbe ponekad i zbog načina na koje su pojedinačne teme bile predstavljane. Riječ je o opremi teme, o njezinu scenskom, kostimografskom, instrumentarijskom (što podrazumijeva i vrstu glazbala i način sviranja) prikazu te o kontekstualiziranju kroz različite oblike muzikoloških sastanaka.

Takva je širina bila ne samo privlačna na sasvim estradni način, nego je znala obuhvatiti i prostor širi od glazbe, nerijetko svjedočeci o nekim civilizacijskim, kulturološkim i umjetničkim činjenicama koje su glazbu tumačile kroz širi duhovni vidokrug vremena u kojemu je ona nastala. Ta je čarolija raznolikog bila svojevrsni kontrapunkt temeljnim stvarima glazbe, koje kao da su unutar toga prepleta bivale jasnije i njihov je tonski crtež s ljupkošću koja premošćuje vrijeme dopirao do slušatelja.

Nakon dramatičnoga prekida festivala 1991. godine i još dramatičnijega njegova održavanja pod granatama 1992. a osobito 1993. godine, festival je s novim koncepcijskim duhom obnovljen 1994. godine, s time da se uznastojalo unutar zadanih materijalnih okolnosti to novo graditi na onome što je minulo festivalsko vrijeme fermentiralo kao istinsku programsku vrijednost.

Zadane teme, međutim, predstavljaju svoje sadržaje prema načelima glazbe kao jedinstvenoga i cjelovitog pojma, ne priznajući više ranijih godina zacrtane međe između pojedinih tema. Sadržaj se tema obogaćuje i glazbenom pozornicom i suvremenim hrvatskim stvaralaštvom, a proteklih se godina uznastojalo ojačati i ohrabriti zadarske reproduktivne glazbene energije na realizaciju ponekad i respektabilnih festivalskih zadaća.

Prema kakvoj budućnosti vode te promjene? Krije li se u njima trag uspješnog pomirenja suprotstavljenih gledišta na koncepciju festivala, jer budućnost je zasigurno u onome što može biti drukčije, dinamičnije, zanimljivije, bolje nego što jest.

A čarobni su zadarski prostori isti – ili gotovo isti – kao i prije četrdeset godina, i nadalje su izazov svakome tko se nađe na njihovu pragu.

Erika Krpan
music writer

THE PRINCIPLE OF DIVERSITY

Four decades of the Music Evenings in St. Donat's do not represent a long period if measured in terms of tradition, and yet, in the context of human time, they are a part of our history, a measure of our success, the justification of our efforts. In order to understand the relationship of a certain place and its festival, it is necessary to know what preceded it and find out about the origin of the ideas and initiatives to organise concerts in Zadar. It is therefore valuable to hear testimonies of witnesses, such as Prof. Stjepan Kaurlo, one of those whose work and efforts are built in the groundwork of the Music Evenings in St. Donat's. Prof. Kaurlo testifies that the culture of Zadar in the 1970s, after the restoration of old cultural institutions and the foundation of new ones, entered a period of new reflections according to which Zadar should turn towards its past, to the preservation and presentation of its rich cultural-artistic heritage, to the protection of cultural monuments, as well as towards its rich museum, library and archival funds. At that time the people of Zadar fully supported the idea of the Croatian writer Miroslav Krleža, according to which Zadar was to become a representative centre of Croatian science and a window of Croatian culture and creative work on the Adriatic coast. It started with the Paris exhibition and the European recognition of the sacred treasure of Zadar, which was followed by the foundation of the Institute of Historical Science within the former Yugoslav Academy of Sciences and Arts in 1956, and the inauguration of the Faculty of Philosophy in Zadar in 1957. The culmination of these efforts was to be the restoration of the Monastery of St. Mary's Benedictines and the construction of the first of four major cultural objects in Croatia - the Permanent Exhibition of Ecclesiastic Art and the Archaeological Museum. Under these circumstances, as well as due to the opening of the former country towards the world, the growing number of tourists visiting it, the construction of the Adriatic road and the establishment of the first festivals on the Adriatic coast, the idea which heralded an organised Zadar summer emerged, perhaps a prospective festival of the Mediterranean theatre. Zadar - the city of Ante Brkan and his sons Ante and Zvonimir, world-renowned masters of art photography - played host to one of the greatest exhibitions of art photography entitled "The Man and the Sea", as well as to a large exhibition of visual arts entitled "Plavi salon" (Blue Salon) organised by the efforts of Alfred Petričić and the Modern Gallery. All these initiatives had their musical equivalent in the idea of the conductor and composer, Pavle Dešpalj, who insisted that the acoustic values of St. Donat's Church be recognised and urged the foundation of the *Chamber Orchestra*. At the same time, it was a stimulus to the musical forces of Zadar, in the first place to the Primary Music School of the time, which later developed into the Secondary School. All this, together with the great efforts of Professors Petar Vrbančić and Antun Dolički, led to the establishment of powerful ensembles, such as the re-established *City Chamber Orchestra*, the *Chorus of the 'Petar Zoranić' Singing Society*, etc.

In the first 15 years of its existence, the Festival in Zadar made efforts to bring together distinguished figures from the world of music from home and abroad, but also to strengthen its own musical forces. Accordingly, we cannot but mention some names who appeared in the first

year of the Festival, such as the American soprano Martina Arroyo, the *Golden Gate Quartet*, the *Virtuosi di Roma Ensemble* and the *Viennese Boys Choir*... The year 1975 was an important turning point, when the Festival introduced the thematic part dedicated to the early centuries of music, from the 12th to the 17th century. The Zadar audiences had different views about this novelty. Some held that this programme concept reduced the chances for Zadar and its summer visitors to hear the usual classical repertoire and large orchestras, since the regular concert season was quite modest anyway. However, the other side felt that the Croatian coast had more than enough of the usual festivals, and that Zadar, due to its spaces, had the chance to be included in the dedicated circle of professional festivals that would also considerably help the promotion of the early music of Croatia. Both views, each in its own way, were justified, and a careful chronicler, especially today, with the distance of time, would notice the advantages of both options. It therefore seems that the best solution, capable of meeting the demands of both sides, would be to unite both festival concepts, giving them equal attention, which has, after all, been the basis of the programme of the festival in recent years. Various examples can testify to this, such as the unique recital of the Austrian tenor, Thomas Moser, in St. Donat's Church in 1976, the concert of the *Chamber Orchestra of the Latvian Philharmonic*, held in the same year in the Cloister of St. Francis's Monastery, and the appearance of the *Borodin Quartet* in 1977. On the other hand, we heard the historical concert of the English ensemble, *The Early Music Consort of London*, with the legendary David Munrow in 1975 and the British ensemble *Pro Cantione Antiqua*, who have appeared nine times at the Festival. They performed the evening of Croatian composers in 1976, and testified to their love of Zadar by coming here in the difficult war year, 1992. The audiences, both laymen and experts, have repeatedly responded to numerous artistic challenges, accepting the part of the Festival dedicated to the early centuries of music, sometimes only because of the attractive ways in which the topics were presented.

In 1991 the course of the Festival was dramatically interrupted due to the war events, only to be continued in 1992 and 1993 in an even more dramatic way, under shells. The Festival was re-established in 1994. An effort was made to build a new programme concept, within the set material circumstances, based on what proved to be the truly valuable features of the programme in the previous years of the Festival. The set themes present their content according to the principle of music as a unique and whole idea, not recognising the borderlines drawn between certain themes in the previous years. Thus, the content has been enriched with the musical stage and contemporary Croatian creative work and, in recent years, an effort has been made to strengthen and encourage Zadar musicians to perform the sometimes formidable tasks of the Festival. And the magnificent spaces in Zadar have remained the same – or almost the same – as forty years ago, still presenting a challenge to everyone who crosses their threshold.

Pavle Dešpalj
utemeljitelj Glazbenih večeri u sv. Donatu

TAKO JE SVE POČELO...

Na osnivanje Večeri potakle su me dvije davnašnje želje da Crkve sv. Donata i sv. Dimitrija postanu koncertni prostori i da Zadar ponovno dobije svoj vlastiti orkestar.

Za služenja vojne obveze godine 1960. ukazala mi se prilika da ih pokušam ostvariti. Naravno, čitava moja obitelj sudjelovala je u planiranju i oživotvorenju te ideje. U našem stanu bio je »glavni štab« a otac Šime Dešpalj bio je glavni strateg.

Ogromnu pomoć pružio nam je akademski slikar Mario Kotlar, koji je sa mnom, ali i sam obilazio sve relevantne institucije dok nismo ishodili dozvolu i prostor za rad orkestra, te obećanje da će se Crkva sv. Donata renovirati i osposobiti za realizaciju našeg projekta. (za Svetog Dimitrija nažalost još ni danas ne postoje uvjeti).

Tada sam uz podršku predsjednika grada gospodina Sorića i referenta za kulturu gospodina Šokote od nekolicine članova bivše *Zadarske filharmonije*, kolega iz vojske, đaka muzičke škole i studenata osnovao *Zadarski komorni orkestar* koji smo 1961. godine inaugurirali na prvom od četiri koncerata prvih Muzičkih večeri u Donatu.

Uvijek ću se sjećati koncertnog meštra prof. Kowalczyka i članova: gospođe Jurković, gospođe Grgića, Lapenea, Jamšeka, Žonje, Vilima Nakića, Stipića, Čurkovića, Dujmića, Ivica i Ante Stamaća, Davora Kuljerića, Anića, Vidovića, Antonića i Vanje Nakić, te Željka Veršića, koji je poput moje braće Maje i Valtera uz sudjelovanje u orkestru nastupio i kao solist.

Plakat je napravio ing. Ivo Bavčević koji nam se pridružio pri kraju priprema, pa smo on, Mario Kotlar i ja zajedno nosili grede i daske te improvizirali prvu pozornicu u sv. Donatu.

Program je likovno obradio akademski slikar Zdenko Venturini koristeći fotografiju našeg orkestra u sv. Donatu koju je snimio Ante Brkan.

Večeri smo otvorili praizvedbom skladbe »Moba« za gudače koju je specijalno za tu priliku komponirao moj otac. Nakon toga su uz orkestar nastupili solisti Marijan Jerbić, Vedrana Golubović i Maja Dešpalj (kao violinistica). Slijedili su recitali Marijana Jerbića, uz svoju klavirsku pratnju, i Maje Dešpalj (ovaj put kao pijanistica). Četvrta večer bila je posvećena komornom muziciranju, a nastupili su Majda Radić, Željko Veršić i nas troje braće koji smo tom prilikom svaki svirali po dva instrumenta izmjenjujući se za klavirom.

Večeri su imale veliki odaziv i uspjeh, a svečanom otvorenju prisustvovala su mnoge ličnosti našeg kulturnog i muzičkog života među kojima su se isticali naši velikani Stjepan Šulek i Ivo Tijardović.

Kako sam 1962. godine postao šef dirigent Simfonijskog orkestra RTZ, rad s orkestrom nastavio je Mo. Jakov Šinkić a uspio sam nagovoriti i kolege, danas akademika Jerka Bezića i Igora Kuljerića da se po prvi put okušaju kao dirigenti, dok sam se ja povukao svirajući u orkestru.

Budući da je većina nas nastavila karijere u Zagrebu orkestar je uskoro prestao s radom sve dok prof. Petar Vrbančić nije odgojio nove generacije violinista i iznova formirao orkestar koji je kasnije prepustio svom đaku prof. Dragi Novaku, koji ga i danas vodi.

Za razliku od orkestra, Večeri su kontinuirano nastavile s radom. Nakon mene o njima su se brinuli prof. Kaurlo, gosp. Kitarević, dr. Grgić, dr. Gracin, a zadnjih godina do danas Mo. Antun Dolički.

Ponosan sam što su se Večeri održale toliko godina, ali bit ću zadovoljan tek kad Zadar ponovno bude imao orkestar s punim sastavom i pravom sezonom.

Čestitam i zahvaljujem svima koji su pomogli da Muzičke večeri u Donatu dožive ovaj značajni jubilej.

Pavle Dešpalj
Founder of the Music Evenings in St. Donat's

THE BEGINNINGS...

The founding of the Music Evenings was inspired by two long-standing desires of mine – that the Church of St. Donat's and St. Dimitrius's become concert venues, and that Zadar gets his own orchestra again.

The idea came to life through the participation of my whole family, our flat being turned into the “headquarters” led by my father, Šime Dešpalj, as the main strategist. The academic painter, Mario Kotlar, provided great help by going around all the relevant authorities until we received permission and space for the work of the orchestra, as well as a promise that the Church of St. Donat's would be restored and made fit for the realisation of our project. (Unfortunately, the appropriate conditions for St. Dimitrius's Church have not yet been established.)

With the help of Mr. Golub, the city mayor at that time, and Mr Šokota, the officer in charge of culture, as well as with the help of a few members of the former *Zadar Philharmonics*, and then my colleagues from the army, music school pupils and students, I founded in 1961, the

Zadar Chamber Orchestra with whom I inaugurated the Music Evenings in St. Donat's. I will always remember the orchestra leader, Prof. Kowalczyk, and the following members: Mrs. Jurković, Mr. Grgić, Lapena, Jamšek, Žonja, Vilim Nakić, Stipić, Ćurković, Dujmić, then Ivica and Ante Stamać, Davor Kuljerić, Mr. Anić, Vidović, Antonić, and Vanja Nakić and Željko Veršić who, just like my brother and sister – Maja and Valter Dešpalj – participated in the orchestra and who also appeared as a soloist. The poster was designed by the graduate engineer, Mr. Ivo Bavčević, who also joined us in the preparations, carrying boards and beams and, together with me and Mario Kotlar, improvising the first stage in St. Donat's. The visual design was created by the academic painter, Zdenko Venturini, who used the photographs of our orchestra taken by Mr. Ante Brkan.

The Music Evenings opened with the premiere of the piece “Moba” for strings, composed especially for the occasion by my father. On this first evening, the soloists with the orchestra were Marijan Jerbić, Vedrana Golubović, and Maja Dešpalj as a violin player. This was followed by the recitals of Marijan Jerbić with my piano accompaniment and the recital of Maja Dešpalj, this time as a pianist. The fourth evening was chamber in character, with the participation of Majda Radić, Željko Veršić and three members of the Dešpalj family – on this occasion we each played two instruments, taking turns on the piano. The concert was a huge success and was attended by many distinguished people involved in culture, together with the great Croatian composers Stjepan Šulek and Ivo Tijardović.

Maestro Jakov Šinkić continued to work with the orchestra in the following year, 1962, while I succeeded in persuading my colleagues, Jerko Bezić, today the academician, and Igor Kuljerić, to try their skill as conductors for the first time, since I withdrew from conducting but continued to play in the orchestra. The orchestra's activities were later suspended until Prof. Petar Vrbančić brought up the new generations of violinists and established the orchestra again. He later handed it over to his pupil, Drago Novak, who has been leading the orchestra until today.

Unlike the orchestra, the Music Evenings in St. Donat's have continued their activity. Prof. Kaurlo, Mr. Kitarević, Prof. Juraj Gracin and the musicologist Marijan Grgić carried on promoting the Music Evenings after me. Over the last few years the event has been led by Maestro Antun Dolički. I am very proud that the Evenings have been maintained for such a long time, yet I will be really happy only when Zadar has its own orchestra again with full membership and a real season.

My congratulations and thanks are extended to all those who have helped the Music Evenings in St. Donat's to live to see this important anniversary.

dr. Juraj Gracin
dugogodišnji voditelj Glazbenih večeri u
sv. Donatu

I VIŠE OD SAME GLAZBE

U svojstvu tajnika i člana Upravnoga odbora, člana i rukovoditelja Programskoga odbora, potom Umjetničkoga savjeta, pa kao izbornik i umjetnički ravnatelj sudjelovao u organizaciji devetnaest uzastopnih Večeri (1974.-1992.). Prolazeći kroz tjesnace poprilična nerazumijevanja, vazda male količine novca te najrazličitijih, često ne i bezazlenih, suprotstavljanja i apsurdnih sukoba, no, na sreću, ne i bez podrške, bavio se posredovanjem pri umjetničkome doživljaju: posredovanjem između izvođenih djela i njihova prihvaćanja, između izvođača i publike, među različitim slojevima obiju grupa. Sudjelovao sam, kako bi se to moglo okvalificirati prema sociološkoj teoriji umjetnosti, recimo, Arnolda Hausera, u jednoj djelatnosti koja nadopunjuje rad stvaralačkog subjekta: nastojao sam, naime, pridonijeti tome da se koncertne priredbe usustave u stvaranje i onih vrijednosti koje se nisu nalazile u partiturnama izvođenih skladbi, pa su te vrijednosti pretvarane u supstrate novih svojevrsnih doživljaja koje sam tada, kao radijski glazbeni urednik i komentator, imao prigodu i znatno proširivati imajući vazda na pameti misao Johna Ruskina da je knjiga umjetnosti najvjerodostojnija među knjigama u koje svaki narod ispisuje svoju povijest.

Slučaj je htio da se baš tih 1970-ih godina u Europi uspostavila naklonost prema ranoj, tj. srednjovjekovnoj i renesansnoj glazbi. Osnivale su se grupe zanesenjaka koje su se, manje ili više upućeno, davale otkrivanju i oživljavanju umnogome zapostavljenih početaka europske umjetničke glazbe. Zanimljiva strujanja nisu mimošla ni hrvatsku glazbenu i kulturnu sredinu koja je imala mnoge još i njoj samoj skrivene vrednote iznijeti na svjetlo dana. Svog ranoglavbenog pionira hrvatska je sredina našla u Igoru Pomykalu, koji se u novi trend uključio, kako je i valjalo učiniti, sa svojim *consortom*, tj. sa sastavom poliinstrumentalista i pjevača.

Kako je Igor bio zadarski zet, vidali smo se i o tim temama raspravljali obilazeći nadahnjujuće zadarske povijesne prostore, stalno imajući na umu da je Zadar u srednjem vijeku bio jedno od važnih glazbenih središta, u koje su ulazile i iz kojega su izlazile mnoge vrednote. Stjecajem sretnih okolnosti, jednom smo prigodom ta svoja razmatranja imali sreću produbiti u blagotvornome društvu Ladislava Šabana, s kojim smo razgledali orgulje Sv. Stošije. Ojačana je tako namisao da se visoko vrijedno zadarsko graditeljsko naslijeđe ozvuči njemu vremenski najbližim zvucima, i to na što je moguće izvorniji i mjerodavniji način. Oživljavanje dalekih uglavnom slabo poznatih glazbenih činjenica, u suglasju sa zadarskim povijesnim i ambijentalnim obilježjima, činilo nam se, dakle, zanimljivom i korisnom mogućnošću a i kulturološkom potrebom. Sretnim se okolnostima pridružila i ta da je u Zadru živio i radio povjesničar umjetnosti, medievist Marijan Grgić, vrlo upućen baš u najstarije glazbene zapise, navlastito zadarske. Uz novu je zamisao svojski pristao i glazbeni djelatnik Radio Zagreba Branko Polić.

Stvorena je tako zadarska promicateljska grupica koja se poletno svestrano dala prinovljenju zadarske ljetnje glazbene priredbe, dakako uz mnoga suvisla i, češće, nesuvisla suprotstavljaj-

nja, no i uz jaku mjerodavnu potporu poglavito muzikologa i skladatelja Lovre Županovića, glazbene djelatnice Erike Krpan, Vjesnikove kritičarke Jagode Martinčević, televizijske urednice Seadete Midžić kao i skladatelja Milka Kelemena.

Godine 1974. učinjen je prvi mali, ali važan korak. Uobičajenim koncertima (od kojih valja posebno izdvojiti cvijećem zasuti nastup *Zagrebačkih solista* te posebice, reći je, munjama rasvijetljeni zanosni koncert, u renesansne arkade franjevačkoga dvorišta uokvirenoga, violončelista Andréa Navarre, koji je svirajući Bachove suite silovito podcrtao jedinstveno metafizičko ozračje trenutka) pridodan je pokusni program kasnovječernih serenada u izvedbi tada tek pet godina starog sastava *Universitas studiorum zagabiensis* Igora Pomykala. »Lutnja i glas« te »Glazba iz vremena Petrarke« bili su naslovi dviju odvojenih serenada u spojenim crkvicama sv. Petra i sv. Andrije, »Renesansne svečanosti« bio je naslov serenade u Palači Grisogono/Novò, »Na izvorima Renesanse« u Kapetanovoj palači i »Hrvatska glazba 16. stoljeća« u Crkvi sv. Krševana. Publika, poglavito mladež, naprosto je opsjedala te nekonvencionalno otvorene priredbe u prostorima koji su na taj način prvi put oživljeni. Znalci, među kojima je bio i ugledni kritičar »Neu Züricher Zeitung« i »Die Fürchea Rudolf Klein«, ozbiljno su poduprli inicijativu.

Bio je to skromni, ali nadobudni početak onoga što je potom malo po malo preraslo u ono što je zadarske glazbene večeri učinilo prepoznatljivima i u svjetskim razmjerima.

Osokoljene uspjehom pokusnoga programa: uspjehom koji se očitovao u zanimanju publike, u povoljnim stručnim ocjenama te i u podršci medija, poglavito radija i televizije, kojima se neobičnost i prijemljivost starih zvukova pokazala dobrodošlim programskim osvježenjem, Večeri su odmah iduće 1975. godine obznanile i ostvarile svoj novi, sada dvodijelni, programski izgled. Prvome dijelu su posebno visok doprinos dali glasovirač Vladimir Krpan, violinist Viktor Pikajzen i mezzosopranistica Biserka Cvejić, koja je, već prilikom prve probe, istakla svoje veliko poštovanje prema akustici Sv. Donata, ocjenivši ju, kao i mnogi prije i poslije nje, jedinstvenom. U drugom su dijelu izredane priredbe pod naslovom »Glazba humanizma i renesanse«. Bila je to odrednica koja je, ne i bez stalnih žilavih otpora, odredila višegodišnji daljnji tijek Muzičkih večeri u Sv. Donatu.

Ciklus je otvoren europskim renesansnim i ranobaroknim blještavim zvucima pariškoga puhačkog okteta (*Octuor de cuivres de Paris*) na trgu uokvirenom srednjovjekovnom stambenom zgradom, romaničkom katedralom sv. Stošije i klasicističkim zdanjem nadbiskupske škole, a pred baroknim pročeljem Zmajevićeva sjemeništa; nastavljen je serenadom »Renesansna glazba primorskih skladatelja« sastava *Universitas studiorum zagabiensis* u prizemlju Stalne izložbe crkvene umjetnosti, gdje je stalni postav romaničke skulpture i gdje je rekonstruirana unutrašnjost Crkve sv. Nediljice iz 11. stoljeća. U predromaničkome je Sv. Donatu potom nastupilo jedanaest razdraganih poliinstrumentalista i pjevača iz Švedske Upsale (*Joculatore upsaliensis*) s francuskom, njemačkom, talijanskom, španjolskom, nizozemskom i švedskom glazbom 15. i 16. stoljeća; nakon dva dana publika je u Palači Grisogono/Novò nazočila sereniadi, s programom europske glazbe od 13. do 16. stoljeća, talijanskoga dua Roberto Fabriciani, flauta – Pier Luigi Nosari, lutnja; potom i sereniadi, ovaj put u izložbenom prostoru Arheološkoga muzeja, beogradskog *Ansambla Renesans*, koji se predstavio skladbama hrvatskih i srpskih, te i europskih skladatelja u rasponu od 15. do ranoga 17. stoljeća. Slatko je pak došlo na svršetku. U Sv. Donatu najprije je nastupio britanski polifonijski vokalni oktet *Pro cantione antiqua*, s programom pod naslovom »Johannes Ockeghem i njegovi suvremenici«, a potom je Večeri zaključio *The Early Music Consort of London*, s programom »Glazba za vlastelu i pučane«. Bila su to ostvarenja na vršnoj svjetskoj razini. Uključenje Radio Zagreba u potonji koncert znatno je omasovilo izravni prijam zadarskih nastojanja.

Može li se uopće zaboraviti stilski pažljivo dotjerano pjevanje tenora Jamesa Griffetta i Jamesa Lewingtona, kontratenora Paula Esswooda, Kevina Smitha i Geoffreya Mitchella, te basova Marka Browna, Briana Etheridgea i Davida Thomasa!? Široki i slobodni napjevi asimetričnih obrisa, nepredvidljivih i zamršenih pojedinosti, neovisnih melodijskih linija što se slijevaju u srednjovjekovni, brojkama opsjednuti red simbola i kanonskih majstorija flandrijskoga majstora iz doba sumraka gotičkoga razdoblja i slične majstorije njemu bliskih suvremenika te i onih što se na njega nastaviše doradenijim i preglednijim slogom, sve nas ispuniše jedinstvenim novim doživljajem glazbe, doživljajem koji će se, na sreću, s novim sadržajima ponoviti još nekoliko puta te i zabilježiti na radijske i televizijske vrpce, pa i gramofonske ploče, jer smo s uglednim, u svijetu jedinstvenim vokalnim sastavom, koji ćemo u ovom tekstu dalje označavati siglom *PCA*, odmah sklopili srdačno prijateljstvo iz kojega će proizići višegodišnja bogata suradnja, začinjena obostranim razumijevanjem i uvažavanjem.

Jednako sjajan, iako formalno i sadržajno drukčiji, nastup imala su petorica u svojoj struci virtuoznih glazbenika sastava *The Early Music Consort of London*: James Bowman, kontratenor, tenor viola, tabor, srednjovjekovna truba; Oliver Brookes, irske gusle, bas viola, krumhorn, blokflauta, srednjovjekovna truba; James Tyler, citola, lutnja, tenor viola, krumhorn, blokflauta, tamburin, Christopher Hogwood, harfa, udaraljke, čembalo, krumhorn; David Munrow, škotske gajde, blokflauta, gemshorn, kortholt, krumhorn, dulcijan, gajdice, frula, šalmaj, inače voditelj sastava.

Kakva li glazbena panoptikuma i kakva li glazbena temperamenta u njemu! Da pola godine poslije nije nesretno preminuo mladi, poletni, vjerojatno najupućeniji svjetski znalac te vrste glazbe, David Munrow, i u toj bi glazbenoj četi Večeri bile pronašle svoje dragocjene suradnike. Munrowu u spomen ovdje tek to da ga nikada nećemo zaboraviti kako se na zadarskoj tržnici poput djeteta veselio narodnim frulicama, guslama i udaraljka koje je kupio i ponio sa sobom na Otok.

Objelodanili smo te godine i tri broja dvojezična (hrvatsko-engleska) *biltena*, s muzikološkim člancima Davida Munrowa, Bruna Turnera, Lovre Županovića, Marijana Grgića i Igora Pomykala. Bilten će se sa dva broja održati još i godinu dana poslije.

Novo je usmjerenje Večeri pobudilo prilično zanimanje šire javnosti, poglavito pak stručnih krugova. U »Nedjeljnom Vjesniku«, od 17. i 18. kolovoza 1975., u jednome će skupnom razgovoru Lovro Županović istaknuti: »Dajmo ovoj koncepciji priliku da se nekoliko sezona do kraja potvrdi: ona je vrlo promišljeno iznikla iz svih odrednica stvarnosti ove sredine (i kulturno-povijesnih i novčanih, i ostalih) i to joj je najbolja preporuka za dalje trajanje. U toj koncepciji što intenzivnije naglašujemo našu domaću stvaralačku dimenziju, posebice na području tzv. rane glazbe (koja je i za nas same, na žalost, još uvijek prilična nepoznanica); utkajmo u nju jedan za početak makar i poludnevni znanstveni razgovor o tome što je dosad učinjeno na revitalizaciji naše starije glazbene baštine. To će onom dijelu koncepcije, vezanom uz tzv. ranu glazbu, dati ne samo novu usmjerenost nego i potvrditi specifičnost među glazbenim manifestacijama sličnog karaktera na evropskom planu«. Jednaku temeljnu intonaciju imat će dva kolovoška članka u talijanskom dnevniku »Unità«, gdje Mario Baroni posebno ističe hrvatsku spomeničku baštinu Zadra, u kojoj je glazba »sjela« na najprikladniji način. Navedimo i riječi skladatelja Milka Kelemena, koji je tih godina često ljeti boravio u Zadru, gdje je dovršavao svoju *Operu bestial* na Arrabalov predložak. Bio je prihvaćen u odbor Večeri koje su ga fascinirale, posebice stoga što su mu omogućavale da u izvornome obliku čuje arhetipove koji su umnogome prožimali i njegovu avangardnu glazbu. U navedenome Vjesnikovom razgovoru Kelemen (opčinjen inače akustikom kružnoga Sv. Donata, što ga je upućivalo i na mogućnost ostvarivanja »totalnoga zvuka«) rekao je, među inim, da vjeruje »da bi trebalo realizirati ideju

o suprotstavljanju staroga i novoga«, što bi omogućilo »sudaranje«, tj. zanimljivu napetost između dvije različite međusobno daleke glazbe koje »imaju puno dodirnih točaka«. Dakako da se ozbiljno razmislilo o tome, ali se zaključilo da bi to bio preveliki šok za ionako već dobro izazvani ustajali milje.

Godine 1976. Večeri su otvorene zajedničkim nastupom *Djevojačkoga zbora*, zadarske glazbene škole, Antuna Doličkog i *Komornoga orkestra*, iste škole, Petra Vrbančića. Formula će biti primijenjena, uz posebno poticanje priprema obaju sastava, u barem još četiri-pet navrata.

Posebno je zanimljiv bio nastup Ive Pogorelića, čija je »kišna« serenada, po atmosferi, podsjetila na »olujni« koncert francuskoga violončelističkog barda. Tri sonate: As-dur J. Haydna, b - mol op. 35 F. Chopina i šesta op. 82 S. Prokofjeva bile su predlošcima na kojima je razigrani osamnaestogodišnji glasovirač pokazao svoje nekonvencionalno poimanje pogotovu tempâ. Iskusna Dubravka Tomšič, potom, kao da je svojom svirkom vratila stvari na tračnice dobro odnjegovane pijanističke tradicije. Austrijski tenor američkoga podrijetla Thomas Moser imao je u Sv. Donatu svoj prvi europski koncertni nastup. *Komorni orkestar Latvijske državne filharmonije*, s dirigentom Tovijem Liščicom, potvrdio je visoku razinu kvalitete prvoga dijela.

Drugi dio nosio je naslov »Društvena previranja 16. i prve polovice 17. stoljeća u glazbi«. Tema je posebno uvjerljivo ostvarena u ponovljenom nastupu vokalnoga okteta *PCA*, u nešto izmijenjenom ali ništa slabijem sastavu, s programom napjeva najvećih europskih renesansnih majstora, među kojima su bile i skladbe Vinka Jelića, Julija Skjavetića i Ivana Lukačića. I tu valja istaknuti jednu od važnijih stalnosti manifestacije: skrb o hrvatskoj glazbenoj baštini u kontekstu istodobne vršne europske glazbe, u ovome slučaju G.P. da Palestrine, Orlanda di Lassa, Williama Byrda i Jacobusa Gallusa. Srećom zabilježeno je to i na »A« strani Jugoton – Fonoars gramofonske ploče »Muzičke večeri u Donatu '75/76«, na kojoj će se naći mjesta još i za Andrea de Antiquisa – Motovunjanina i Franciscusa Bossinensisa – Bosanca, u izvedbi solista sastava *The Early Music Consort of London*.

S programom naslovljenim »Diabolus in musica« (»Zašto bi đavao imao najbolje melodije«) istaknuo se još jedan britanski, vrlo kvalitetan i slikoviti, sastav – *The Praetorius Consort* te potom i francuski *Les ménestriers*, sa skladbama pod naslovom »Ars nova florentina i glazba s burgundskog dvora« i »Suita plesova i pjesama francuske i flamanske renesanse«. Nije zgoroga spomenuti i nastup mlađeg zagrebačkog sastava *Syntagma musicum*, koji je bio potvrdom da Večeri djeluju i generatorski, što se osobito očitovalo i pojavom iz Večeri tek rođenog puhačkog sastava *Fridrik Grisogono*, kojemu su u jednoj majstorskoj londonskoj radionici, s novcima zadarske tvornice »Polychem«, kupljena izvorno izrađena renesansna glazbala: kornetino, alt trombon, tenor trombon, tenor šalmaj i krumhorn. Sastav se suživio s entuzijazmom Igora Pomykala, nešto kasnije i muzikologa Ennia Stipčevića, da bi se, na žalost, ubrzo i ugasio. Večeri su se bavile mišlju da oduševljenim mladim glazbenicima omoguće školovanje u nevjerojatno teškoj vještini kod najboljih europskih majstora, no bio je to prevelik teret za tradicionalno siromašnu glazbenu priredbu.

I 1977. godine Večeri su nastavile svoju dvodijelnu izvedbu. Nakon prvoga dijela, u kojem je važno mjesto dano guslačima i pjevačicama zadarske glazbene škole (a upriličen je bio i nastup izvrsnoga ansambla zadarskoga *Kazališta lutaka*), uslijedilo je ostvarivanje teme »Guillaume de Machault i njegovo značenje«. Ponovno se dogodio briljantan nastup *PCA*, koji je u zadarskim ambijentima nastavio dokazivati svoje nenadmašne sposobnosti u izvođenju srednjovjekovnih i renesansnih polifonijskih napjeva. Engleski će polifoničari u Sv. Donatu posebno za Večeri snimiti Jugotonovu gramofonsku ploču s ljubavnim i duhovnim pjesmama isključivo hrvatskih renesansnih i baroknih majstora, »pečalbara umjetnosti«. Nije zgoroga podsjetiti da su u realizaciji ploče sudjelovali Muzički informativni centar Koncertne direkcije

Zagreb, RTV centar Zadar i Komisija za kulturne veze s inozemstvom Izvršnog vijeća Sabora SR Hrvatske.

Osobita skrb zadarske priredbe za domaću glazbenu ostavštinu održavala se i na taj način kao prioritet, a u ovom je slučaju izvrsno bilo i to da je program s ploče *PCA* izveo na mnogim uglednim koncertnim pozornicama diljem svijeta, čak i u Japanu! Za ilustraciju te činjenice mogli bismo navesti, na primjer, napise u talijanskome tisku, koji su popratili turneju ansambla u proljeće tri godine poslije. U jednom se dnevnom listu tako pojavio naslov »Pagine preziose inglesi e croate« (»Dragocjene engleske i hrvatske stranice«), a u jednoj recenziji i rečenica »Chi sarà mai Andrija Patricij, autore del madrigale *Son quest'i bei crin*; oppure Petar Hektorović che applica stilemi italiani a un canto croato?« (»Tko je bio taj Andrija Patricij, autor madrigala *Son quest'i bei crin*; ili pak Petar Hektorović koji primjenjuje talijanske obrasce u jednom hrvatskom napjevu?«).

Na poseban se način dojmio koncert, i auditivno i vizualno, stilski vrlo izvornoga pariškog sastava (jedan pjevač i četiri poliinstrumentalista) *Guillaume de Machault*, kontratenora Jeana Belliarda, koji kao da je upravo bio iznikao iz dalekoga doba. S tim je koncertom obilježena 600. godišnjica smrti jednog od nekolicine ključnih glazbenika srednjega vijeka, Guillaumea de Machaulta, skladatelja prve mise u povijesti glazbe, posebno značajnoga majstora i jednoglasne svjetovne popijevke. Večeri su se potrudile da koncertu prilože svoje dvojezično numerirano bibliofilsko izdanje njegove pjesničke zbirke prema kojoj je koncert i bio naslovljen »La remède de fortune« (»Fortunin lijek«), u prepjevu Luke Paljetka (na temelju slobodnoga prijevoda sa starofrancuskoga Vjekoslava Ćosića).

»Unaokolo tada svud vidjeh sve: / Vijele i ribabe, gitare, të/ Organistre, i lutnje, maurske dvije, / Citole, bubanj, harfe, psalterije, / Talambase, trublje, više od deset pari/ Rogova, orgulje i jedan stari/ Dulcimer, cimbale, zvončice, sve te/ Frulice, gajde i kornete, / I zvona, i mnoge flaute češke, / i velike rogove njemačke teške, / Vrbove frule, fistule, svirale, / Ausonske gajde i trubljiće male, / Bukcine, sopile, monokord s njima, / što samo jednu žicu ima, / I cijeli sastav gajdaša k tome, / Zacijelo mislim, nikad prije ni'ko/ Tolko glazbala i napjeva toliko/ Ni vidio ni čuo nije, bome.« jedna je od pjesama koja bi mogla biti svojevrsnom popudbinom zadarskih glazbenih večeri tih godina, jer kao da je njome ispjevan njihov tematski dio.

Za to je ljeto bio karakterističan i ponovni nastup britanskoga sastava *The Praetorius Consort*, gdje kao da se Machaultova pjesma premetnula u živu sliku.

Sljedeće 1978. godine, iza prvoga dijela (gdje se osobitom elegancijom istakao koncert fagotista Rudolfa Klepača i njegova sina Željka), *PCA* je obilježio dvadesetu obljetnicu svoga postojanja. Najprije je tenor James Griffett, uz pratnju lutnjista Timothyja Walkera, u dvorištu kuće Grisogono/Novò, pjevao pjesme iz Shakespearova doba, potom je sa svojim kolegama, kojima su se pridružili instrumentalisti londonske grupe *Landini Consort*, u Crkvi sv. Frane izveo jedno od uopće najstarijih glazbenih skazanja »Ludus Danielis« (»Gluma o Danijelu«), iz 13. stoljeća, koji je prema rukopisu katedrale iz Beauvaisa priredio Mark Brown. Bio je to jedini pravi doprinos nastojanju organizatora da realizira temu »Rađanje scenske glazbe«. Očito, pobude su bile značajno iznad novčanih mogućnosti.

Slično se ponovilo i '79., kada je za temu odabrana »Stara glazba Sredozemlja«, s time da je u korist teme, dokinut prvi, opći dio priredbe. U konstelaciji dvaju vrlo dobrih talijanskih sastava, te uz po jedan francuski i britanski i Pomykalov zagrebački, osobitima su se pokazali nastupi pariškoga ansambla *Perceval* i, petu godinu za redom, *PCA*. Parižani, njih sedmero predvođeni Guyom Robertom, izveli su, u franjevačkom dvorištu, pastirsku igru s glazbom i plesom o Robinu i Marionu (»Le jeu de Robin et Marion«), iz 1280-ih godina, truvera Adama de la

Hallea. PCA je, uz pratnju gudačkoga sastava *English Consort of Viols*, izveo program u kojem se našlo niz *ricercara* Franje Bosanca, pionira na području monodije. Bio je tu i jedan madrigal Vincenca Komnena iz Slanoga, zatim duhovni madrigali francuskoga renesansnog skladatelja, s domicilom u Dubrovniku, Lamberta Courtoysa te i dva napjeva iz Hektorovićeve »Ribanja i ribarskoga prigovaranja«, koje je britanski sastav prethodno već afirmirao te utisnuo na drugoj gramofonskoj ploči Večeri.

Godine 1980. su 20. Muzičke večeri u sv. Donatu ostvarene svečarskim uvodnim nastupima zadarskih glazbenih snaga: *Mješovitoga zbora KUD-a 'Petar Zoranić'*, *Djevojačkoga zbora* te *Komornoga orkestra* glazbene škole. Zatim je slijedio blok koncerata »Glazba za tipke velikih majstora«, gdje su poseban pečat utisnuli ponovni nastupi sad još u tempima slobodnijega vehementnog Ive Pogorelića te Vladimira Krpana, inače svestranog oduševljenog zagovornika zadarske glazbene priredbe. »Frotola i renesansni madrigal« bila je pak tema u sklopu koje je hrvatska glazba imala prvenstvo u nastupima *Zagrebačkih madrigalista* i *Ansambla Renesans* iz Beograda.

Trinaest dana po završetku jubilarnih Večeri, 28. kolovoza, u zagrebačkoj bolnici na Jordanovcu preminuo je Marijan Grgić.

Bez Grgića nastavismo osakaćeni i tužni. Kako je bilo lijepo s njim družiti se i raditi Večeri, gramofonske ploče, radijske emisije.!. Široko i duboko svoje znanje otvarao je on drugima neusiljenom dobrohotnom komunikativnošću i nadarenošću nedogmatična kršćanskog intelektualca osobite skromnosti.

U spomen Grgiću, 1981. organiziran je skup uglednih muzikologa iz Zagreba, Ljubljane i Beograda. Posebno je bilo značajno izlaganje Mihe Demovića o spomenicima glazbene kulture u Hrvatskoj od 10. do 12. stoljeća, gdje su posebno istaknute neke izvorne važne Grgićeve teze. Hrvatska kultura bi mu se na najbolji pak način odužila, ponovimo to i ovom prigodom, kad bi se potrudila objaviti njegovu dvosveščanu disertaciju »Časoslov opatice Čike« (1976.), gdje je mnogo akribičnih redaka posvećeno važnim muzikološkim spoznajama i otkrićima.

Godine 1981. Večeri su inače bile podijeljene u četiri dijela: »Zadarski umjetnici svome gradu«, »Glazba za tipke velikih majstora«, »Glazba za gitaru« i »Glazba u srednjovjekovnom i renesansnom društvu«.

U prvom dijelu posebna skrb bila je posvećena prvom javnom koncertu vrlo mladoga američkoga bas-baritona Borisa Martinovića, rođenog Zadranina, kojemu je pripremljen i osobit medijski odjek te mu je, prema njegovoj želji koja je inače bila izvan ranije utvrdenoga, otmjeni klavirski pratioc Baldo Podić doslovce »u pidžami« taksijem u posljednji čas doveden iz Dubrovnika. Drugi je dio svoju mušičavu zvijezdu imao u moskovskome glasoviraču Nikolaju Petrovu. On je pak svoj inače virilan nastup začinio jogunastim skandalčićem, jer nije htio odsvirati ranije dogovorena »Tri capriccija prema Paganiniju« Borisa Papandopula, premda je skladatelj posebno za to bio doputovao u Zadar!

Iz svega valja izdvojiti još i nastup njemačkoga klavijaturista Armina Thalheima, koji je u jednoj večeri Bacha svirao na orguljama u zadarskoj stolnoj crkvi kao i na čembalu u dvorištu franjevačkoga samostana. U trećem je dijelu dominirao pak gitarist Darko Petrinjak, s vrlo ozbiljnim programom začinjjenim i jednom praižvedbom.

Četvrti dio obilježili su svojim sjajnim nastupima iznova PCA, šesti put za redom, te atraktivno kostimirani *Hortus musicus* iz Tallina, koji će se također preporučiti za ponovni nastup. Pariški *Perceval* se također počeo udomaćivati u Zadru.

Godina 1982. obilježena je iznova četverodijelnom formulom, no nešto izmijenjenih naslova: 1. Zadarski umjetnici svome gradu, 2. Obljetnice (Zajc, Haydn, Paganini), 3. Mladi dobitnici nagrada, 4. Instrumentalne značajke srednjovjekovne i renesansne glazbe.

Publiku i kritiku oduševio je pariški vokalno-poliinstrumentalni trio *La Maurache*, s pjesmama i plesovima truvera i žonglera 13. i 14. stoljeća. Voditelj sastava Julien Skowron je poslije koncerta ostao na podiju govoreći o interpretaciji rane glazbe. O tome je on produbljenije govorio i na muzikološkome skupu, gdje su izlagali još i Koraljka Kos iz Zagreba (o ranoj hrvatskoj instrumentalnoj glazbi u europskome kontekstu) i Cvjetko Rihtman iz Sarajeva (o bosansko – hercegovačkoj srednjovjekovnoj i renesansnoj instrumentalnoj glazbi). Nije zgorega zabilježiti da je i na ovome kao i na prethodnome skupu govoreno, iz mjerodavnih zadarskih krugova, o zadarskoj umjetničkoj baštini (konzervator Pavuša Vežić opisao je glazbene teme u zadarskim spomenicima kulture). Zanimljivo je i to da su Večeri u Sv. Donatu postavile izložbu crteža međunarodno priznate akademske slikarice Tanye Tarnovske. Također je vrijedno zabilježiti da su toga ljeta Večeri prvi put izišle iz samoga Zadra: s flautistom Ljubomirom Dimitrijevićem (inače voditeljem beogradskoga sastava *Ars nova*) te lutnjistom Alojzijem Sederom i harfisticom Brankom Janjanin ušle su u dvorište Samostana sv. Jerolima u mjestu Ugljan na istoimenome otoku.

»Zadrani«, »Laureati« te »Monteverdi i njegovo doba« bili su naslovi pod kojima se osvarilo ljeto 1983. *Djevojački zbor zadarske glazbene škole* imao je nastup obogaćen nastupom i dviju nadobudnih zadarskih violina; Boris Martinović se, uz pratnju *Zagrebačkog kvarteta* okušao, među inima, u popijevkama Alessandra Scarlattija i Claudija Monteverdija kao i Julesa Masseneta. Nagrade »Čajkovski«, »Darko Lukić«, »Paganini« i neke druge još izmamile su srdačne aplauze sve brojnije zadarske publike. Oduševljenje je izazvala i štokholmska *Cappella nuova* violinista Predraga Novovića, s vrlo zrelim iako mladim bas-baritonom Petterijem Salomeom. U tome su koncertu rijetko stilski doradeno zazvučale i tri skladbe Ivana Mane Jarnovića.

Tijekom priredbe održavali su se jutarnji razgovori, s najaktivnijom ulogom Igora Pomykala koji se sa svojim ansamblom posve utvrdio u Zadru. Te je godine tiskan, u suradnji s Muzičkim informativnim centrom Koncertne direkcije Zagreb, Zbornik radova s prethodna dva muzikološka skupa.

Godine 1984. zadarska je glazbena priredba dobila novi Umjetnički savjet u koji je ušlo i nekoliko uglednih muzikologa iz Zagreba, Ljubljane i Beograda, što je odražavalo rastući njezin ugled, potvrđen u toj godini u dijelovima »Zadrani« (posebno upečatljivo Valter Dešpalj sa Zagrebačkim solistima), »Laureati« i »Rana glazba«.

Očarani općim ozračjem te ambijentima, posebice Sv. Donata, članovi pariškoga sastava *La Maurache* razigrano su prenijeli francusku, talijansku i španjolsku renesansnu glazbu, a beogradski *Ansambl Renesans*, na istraživački način, glagoljašku glazbu.

Slijedile su 25. Muzičke večeri u sv. Donatu. Pet koncerata u dijelu »Laureati«, gdje je poseban dojam ostavio nestašni vunderkind, osmogodišnji guslač Stefan Milenković, koji se, uz klavirsku pratnju svoje majke Lidije Kajnaco, iskazao kraćim Bachovim, Beethovenovim, Kreislerovim i Krežminim skladbama, te i jednom skladbom svoga oca Zorana. On je svoj koncert u Sv. Donatu inače bio podijelio s dvostruko starijim zagrebačkim glasoviračem Alexom Račićem, vrlo nadarenim dečkom što se na jedan mladenački rabijatan način uhvatio u koštac ništa manje negoli s Beethovenovom Patetičnom sonatom op. 13 u c-molu i Lisztovim *Waldesrauschen* i *Gnomenreigen* koncertantnim etidama kao i 123. Petrarkinim sonetom i Šestom mađarskom rapsodijom!

Istakli su se na razne načine, dakako, i drugi. Nemoguće ih je sve navesti u ovome napisu, kao inače i ine glazbenike koji su krasili programe svih ciklusa Večeri. Srećom, vjerojatni kronološki popis svih njih u knjizi, premda šturo, ipak otimlje zaboravu.

U ranoglazbenom dijelu iznova je briljirao estonski *Hortus musicus*, a posebnu težinu cjelokupnoj priredbi dao je muzikološki skup na temu »Doprinos hrvatske muzikologije istraživanju rane glazbe«. Koraljka Kos, Danica Petrović, Ivan Živanović i Josip Soldo govorili su o Draganu Plamencu, Anti Matijeviću, Antoninu Zaninoviću, Marijanu Grgiću i inima. Prebogato je pak bilo izlaganje Mihe Demovića o fundusu ranog srednjovjekovnog višeglasja u neumatsko – koralnim manuskriptima Hrvatske.

Predstavljena je i treća gramofonska ploča u produkciji Jugotona, zadarskog RTV centra i zagrebačkog MIC-a KDZ. Na njoj su »žive« snimke s nekih ranijih koncerata. Muzikološki su od posebne vrijednosti ulomci iz prve uopće sačuvane polifonijske mise za pokojnike iz pera Johannesesa Ockeghema, s koncerta *PCA* godine 1975.

David Munrow..Marijan Grgić..pa sad još jedna smrt! 25. srpnja, a Večeri su bile na četvrtoj svojoj od jedanaest priredaba, u Zagrebu je umro Ladislav Šaban. Bolno. Plemeniti zaslužni Profesor nikad nije bio na Večerima, jer mu žarko sunce nije godilo zdravlju, no s Večerima je živio ispunjen radosnom spoznajom da se one bave u nas gotovo pa posve zapostavljenim glazbenim razdobljima u kojima je svoje istaknuto mjesto imala i hrvatska glazba. To je on od početka isticao i podržavao te je posebno bio sretan što se mnogo toga snimilo na radijske i televizijske vrpce te i na gramofonske ploče, jer se iz tih materijala moglo mnogo toga dokučiti i naučiti.

Godine 1986. priredba se usredotočila na isključivo srednjovjekovnu, renesansnu i rano-baroknu glazbu. Uveden je »Urbofest«. Stara se glazba na posebno pristupačan način iz zadarskih enterijera i ograđenih eksterijera prelila na zadarske ulice i trgove, gdje je znatiželjno dočekana kao dobrodošla novina, ali nekako i s omalovažavanjem od strane konzervativnijega dijela građanstva kao i gradskih upravljačkih struktura. Posebno je zanimljivo da te strukture nisu znale prihvatiti ni ponudu kompanije Air France za dugoročnu suradnju koja je tom prigodom iskazana financiranjem i bogatim promidžbenim opremanjem već trećega nastupa pariškog ansambla *Perceval*.

Pariški su glazbenici inače svojim izvrsnim nastupom osvojili tek uspostavljenu nagradu za sveukupno najbolji nastup – »Laudu«, ne laganu pozlaćenu brončanu skulpturu sa zadarskim povijesnim motivima, rad zagrebačkog akademskog kipara Krunoslava Bošnjaka, koju je odlučio sponzorirati zagrebački tjednik »Studio«.

Da je rana glazba u Zadru poticajno zaživjela pokazalo se, među inim, i izlaskom pred publiku sastava *Zadarski madrigalisti*. Jedna je već dozrela europska glazbena moda u prastarome gradu uhvatila korijene, što je upućivalo na mogući novi njegov glazbeno-kulturni identitet.

Godine 1987. »Laudu« je dobio *P[ro]f C[antione] A[ntiqua]*, za svoj blistavi sedmi nastup, i to s programom hrvatske i europske vokalne rane polifonije. Svojom su pak »Give us once a drink« (»U vaše zdravlje!«) serenadom razgalili mnogobrojne vjerne zadarske obožavatelje, s kojima su sad već bili na »ti«.

Da se nisu samo Englezi i Francuzi identificirali s Muzičkim večerima u Sv. Donatu, kojih su postali i zaštitnim znakom, dokazao je i treći dolazak poletnih pristalih Estonaca. *Hortus musicus* Andreasa Mustonena došao je i 1988. godine, te je treće natjecanje za »Laudu« učinio vrlo neizvjesnim. U najužoj su konkurenciji bili još londonski *Trio Spencer* i *National Art Gallery Vocal Ensemble* iz Washingtona, koji je i osvojio nagradu s programom engleske glazbe 15. i 16. stoljeća.

Zbog »Laude« je došlo i do stanovitih nesporazuma, kako se to zapravo uvijek i događa kada se nešto javno ocjenjuje za nagradu. Nakon toga ona je i ukinuta da se ne bi poticale nikome potrebne napetosti.

Javnosti je inače za oko i uho zapeo trio Roberta Spencera, profesora na Kraljevskoj glazbenoj akademiji u Londonu. Robert Spencer, lutnja, Jan Spencer, viola da gamba i Jull Nott-Bowe, glas, recitacija, pored bogatog, stilski vrlo doradenog nastupa u Sv. Donatu, s programskim naglaskom na i oko imena Williama Shakespearea, imali su i serenadni nastup pred zadarskom katedralom, gdje su doživjeli nešto što, po njihovim riječima, nikada ranije nigdje nisu doživjeli. Najprije, publika »s rukom na uhu«! (zbog gradske vreve), potom vrč crnog dalmatinskog vina koji im je nazdravičarski, na opću radost nazočnih, ponudio jedan razdragani stanar iz obližnje zgrade!

Tih je kolovoških večeri inače po Zadru najviše bučio budimpeštanski kvartet Roberta Mandela, koji se u Zadru inače već dobro snalazio kao i ranije njegov zemljak, lutnjist Daniel Benkő sam i sa svojim *Bakfark Consortom*.

Taman što su se Zadranici navikli na »urbofest/ludus musicus« te ga i zavoljeli, a ono je na taj veseli žar usmjeren fatalni mlaz zadarske službene društvene ukočenosti.

Ranoglazbeni koncerti i serenade su nastavljene. Godine 1989. iznova je navratio sastav *Guillaume de Machault*, i iznova afirmirao izvorni pristup ranoj glazbi. Rijetki gregorijanski napjevi srednjovjekovne latinske crkve bijahu posebno uzorno predstavljeni. Nastupilo je i nekoliko novoosnovanih europskih sastava. *The Dufay Collective* iz Velike Britanije, *Dowland Consort* iz DR Njemačke i bečki *Ansambl Lyra*, u kojemu se skrasio naš Igor Pomykalo (viola, ribeka, lira), izvodili su pretežito pučku i galantnu srednjovjekovnu glazbu. Među njih se ubacila tek tri godine stara dubrovačka *Cappella ragusina* s pretežno hrvatskom glazbom u rasponu od 12. do 16. stoljeća u Magdićevim, Demovićevim i Plamenčevim priredbama. Nešto stariji *Duo Orient-Okcident*, austrijsko (Rene Clemencic, puhačka glazbala) – iranska (Esmajil Vasseghi, žičana glazbala, udaraljke i glas) kombinacija, bio je posebice zanimljiv s improvizacijama zapadnjačke i istočnjačke glazbe 13. i 14. stoljeća.

Godine 1990. priredba je zanosno otvorena u stolnoj crkvi sv. Stošije, pa se tako i nastavila u dva dijela (8 + 10 koncerata, s uličnim nastupima prigodno sastavljenih zadarskih joculara, te jednom priredbom starog crkvenog pjevanja iz okolice Splita i Zadra). Bilo je novih nastupa, ali i nastupa na Večerima čestih vrijednih sudionika iz Zadra (*Mješoviti zbor KUD-a »Petar Zoranić«*, s dirigentom Antunom Doličkim; *Zadarski komorni orkestar*, s violinisticom Majom Dešpalj, a pod ravnanjem Pavla Dešpalja, bas-bariton Boris Martinović, *Zadarski madrigalisti*); Zagreba (sopranistica Ljiljana Molnar Talajić, orguljaš Anđelko Klobučar, *Zagrebački solisti*, glasovirač Vladimir Krpan); Ljubljane (*Slovenski oktet*), Novoga Sada (iznova tada već trinaestogodišnji Stefan Milenković), Beograda, Stockholma, Verone, Londona i Pariza.

PCA je oduševio i osmi put! Pokazalo se da je Zadar ljeti relevantna točka na glazbenoj karti Europe. To, međutim, kao da nisu shvatili oni koji su 3. kolovoza organizirali prebučnu populističku veselicu ispred Sv. Donata, koja je prekinula koncert u samoj crkvi. Bio je to na Večerima dotad nezabilježen slučaj!

1991., zbog neposredne ratne opasnosti, Sekretarijat za društvene djelatnosti općine Zadar odredio je otkazivanje već pripremljenog, dakako znatno smanjenog programa koji su trebali ostvariti zadarski, splitski, dubrovački i zagrebački glazbenici.

Usprkos svim ratnim nedaćama Večeri su 1992. godine ipak održane. James Griffett i Mark Brown, s još tri svoja najuža suradnika (Timothyem Penroseom, Ianom Thompsonom i

Brianom Etheridgeom), više i nije potrebno naglašavati da je riječ o *PCA*, odlučije prezreti ne malu pogibelj te na dar Zadru izvesti, 6. kolovoza u Sv. Donatu, blistavi završni koncert.

Iz ponovno, zbog rata, vrlo suženoga rasporeda nije zgoroga podsjetiti na koncert »Hrvatska u europskoj renesansi« mladih Zagrepčanki: violončelisticâ Tanje Andreić i Jelene Očić te orguljašice Ljerke Očić Turkulin, koja je svirala na netom obnovljenim renesansnim orguljama Crkve sv. Mihovila, za tu prigodu prvi put uopće otvorenom jednome javnom koncertu.

Na programskoj cedulji tih 32. muzičkih večeri u Sv. Donatu, uz ino, napisah: »U proteklih godinu dana nad Zadrom su se, tko zna po koji put u njegovoj dugoj povijesti, razlegli zli zvuci razaranja i smrti, đavolske su nam vatrene orgulje nanijele, nikada podlije no sada, puno patnji i šteta – ubile su nam mnoge drage sugrađane, razorile su nam mnoge tople domove i draga mjesta okupljanja, učenja i molitve..Crne su cijevi nečovječno krivo svirale, pa su njihovi neuki svirci doživjeli potpun fijasko koji su samo potvrdili teškim ranjavanjem andeoskih orgulja naše prvostolnice i prelijepih prostorija glazbenoga učenja i koncertiranja u Kneževoj palači. Trenutno materijalno osiromašeni, ali trajno duhovno snažni, s vječnim pijetetom prema svim junacima i patnicima našega Domovinskog rata, mi se evo nastavljamo družiti na Muzičkim večerima u Sv. Donatu svrhom plemenitih blagoglasja poglavito starijih glazbenih tradicija hrvatskih i svijeta, što je već godinama naš prepoznatljivi i priznati izgled. /./U starome povijesnome Zadru – stara povijesna glazba, jednostavna i privlačna. Po takvim je Muzičkim večerima u Sv. Donatu Zadar prepoznatljiv na svjetskom glazbenom zemljovidu. Nakon ratne sinkope valja očekivati novi sjaj«.

Godine 1993. iz tiska doznah da me u Večerima više nema.

Dr. Juraj Gracin

A Long-time Leader of the Music Evenings in St. Donat's

MORE THAN THE MUSIC ITSELF

I participated in the organisation of the Music Evenings in St. Donat's for nineteen years, from 1974 to 1992, performing different functions among which that of co-selector and artistic director. It was in the seventies that a special interest for early music started to appear in Europe and also in Croatia. The pioneer of Early Baroque in Croatia was Igor Pomykalo and his ensemble of polyinstrumentalists and singers. With its historical character and ambience Zadar is an extremely appropriate place for revitalising the mostly little known facts of music and to this the medievalist Marijan Grgić, well-versed in the oldest writings, and especially in those from Zadar, contributed significantly. The idea of an Early Music Festival was supported by many

music experts. 1974 was a very important year, while the programme of Music evenings was enlarged to include programme of Serenades, performed by an ensemble only five years old - the *Universitas Studiorum Zagrabiensis* led by Igor Pomykalo. Audience and especially young people among them accepted these unconventional performances in open places extremely well. Both the Croatian and the foreign press favoured the initiative. It was a modest but important beginning of what was gradually to become, even in worldly proportions, a recognisable Zadar Festival. Already in 1975, the Evenings consisted of two parts; the first one dedicated to classical programmes performed by distinctive artists and the second dedicated to the music of Humanism and the Renaissance. This term of reference, though not without resistance, determined the further long-time course of the Music Evenings in St. Donat's. The ensembles and programmes which enriched the Evenings by addressing Early Music are numerous. Among them there is the famous British vocal octet *Pro Cantione Antiqua*, which has accomplished long-term cooperation with the Music Evenings. There are also many thematic programmes with the, deservingly represented old Croatian music also. It is not a little thing to say that originally manufactured Renaissance instruments were bought in a London master shop for the newly established *Zadar Wind Ensemble*. *The Girls' Choir and Chamber Orchestra of the Zadar Music School* played at the first concert of the Music Evenings in 1974, and this was put into practice many times afterwards. The Early music interpretations were recorded for the discography industry and the Festival published a bilingual Bulletin. On the occasion of the six-hundredth anniversary of the death of Guillaume de Machault, one of the most important Medieval composers, the Evenings published a collector's edition of a collection of poetry "La remède de Fortune". Reports from two musicological meetings held during the Evenings were also published later. So-called classical repertoire concerts were not forgotten; they were gathered to various cycles like "Music for the Keyboard Instruments", "Young Prizewinners from the International Competitions", "Artists from Zadar for Their Town" etc. The Music Evenings suffered a great loss in 1980, when Marjan Grgić, a great expert, one of the leading men of the Festival for years, died. In 1981 a musicological meeting was organised in his memory. In 1986 Urbifest was introduced - Old music moved into the streets and squares of Zadar. The young people welcomed this enthusiastically but the older generation of citizens as well as the City authorities did not support this novelty. The "Lauda" prize was established and was awarded for the best performance by the weekly magazine "Studio". Invaluable new performers of Old music appeared - *The Zadar Madrigalists*. In 1990, the Festival continued to have a two-part programme conception. Among the many performers taking part, a group of popular singers from the island of Sali also gave a concert with a programme of old church singing. Noteworthy concerts were given by Zadar artists and the *Pro Cantione Antiqua* ensemble came to Zadar for the eighth time. That same year a concert was interrupted for the first time because of a loud party held in front of St. Donat's. Although prepared, in 1991 the Evenings were cancelled because of the direct danger of war, but Festival was held in 1992 in spite of the threat of war, with the participation of the old friends of Zadar - the *Pro Cantione Antiqua*. Among other things, the booklet of the 32nd Music Evenings also notes: "In the old historical city of Zadar - the old historical music, simple and attractive. These are the kind of Music Evenings in St. Donat's that make Zadar recognisable on the map of music world. After the war syncope a new splendour should be expected." In 1993 I learned from the newspapers that I'm no longer a part of the Evenings.

Antun Dolički
umjetnički ravnatelj Glazbenih večeri u
sv. Donatu

GLAZBENE VEČERI DANAS – IZMEĐU ŽELJA I MOGUĆNOSTI

Glazbene večeri u sv. Donatu najstarija su i najuglednija zadarska umjetnička manifestacija koja će ove 2000. godine doživjeti svoje četrdeseto, jubilarno izdanje. Zahvaljujući nastupima brojnih stotina najistaknutijih glazbenih umjetnika iz Hrvatske, Europe i svijeta, zadarski festival uživa visok ugled u svijetu i jedan je od naznačajnijih promotora hrvatske kulture. Večeri su duboko usađene u svijest građana ovoga grada i jedan od znakova njegove prepoznatljivosti. Nastavak su stoljetne kulturne tradicije ovog prelijepog hrvatskog grada.

Tradicionalno Glazbene večeri u sv. Donatu posvećuju posebnu pozornost njegovanju glazbe srednjeg vijeka, renesanse i ranog baroka. Na tom su području Glazbene večeri učinile mnogo u oživljavanju i popularizaciji rane glazbe, ne samo pred zadarskom pub-

likom. I drugi su hrvatski festivali u svojim programima često koristili prisutnost u Hrvatskoj stranih specijaliziranih ansambala, angažiranih na Glazbenim večerima.

Stara glazba naime, osobito srednjovjekovna, zahtjeva posebnu vrstu glazbenika, koji pored tehničkog svladavanja raznovrsnih glazbala moraju posjedovati specijalizirano muzikološko znanje i iskustvo. Takovih je glazbenika i ansambala u Hrvatskoj vrlo malo. Za žaljenje je što su neki pokušaji, provocirani upravo Glazbenim večerima, više manje zamrli a pojedini naši entuzijasti srednjovjekovne glazbe našli svoje područje rada u inozemstvu. Još veću zastupljenost vrsnih stranih ansambala stare glazbe Glazbene večeri si nažalost ne mogu priuštiti.

Posljednjih se godina ustalila praksa kojom su svoje mjesto u ciklusu stare glazbe dobili pučki pjevači glagoljaši. Glagoljsko pjevanje je ne tako davno bilo vrlo razvijeno na zadarskom području. Danas se ono sačuvalo samo u manjim mjestima Zadarske nadbiskupije kao što su Sali, Iž, Kolan, Novigrad ili Biograd. Želja je da se svrati pozornost glazbene javnosti na tu značajnu hrvatsku tradiciju i potaknu pjevači, koji su sačuvali to pjevanje da ga dalje njeguju i prenesu na nove generacije. Od ove godine krug će se širiti na područje izvan Zadarske biskupije. Za početak pozvani su pjevači s Krka.

Pretežan dio koncerata Glazbenih večeri čini komorna i solistička glazba u širokom rasponu od baroka do dvadesetog stoljeća. Posljednjih godina nisu više tako rijetki ni koncerti simfonijske glazbe. Zadar je hendikepiran neprilikom što nema adekvatne koncertne dvorane. Lijepa dvorana, ali opet komorna, u Kneževoj palači teško je razorena u vrijeme srbočetničke agresije i čeka dugotrajnu obnovu. Crkva svetog Krševana pokazala se izvrsnim prostorom za veće

ansamble i programe simfonijske glazbe te tako ljeti Glazbene večeri upotpunjuju kulturni život grada.

Sveza ambijenata i glazbenog sadržaja koncerata predstavlja bitnu značajku programa Glazbenih večeri u sv. Donatu. Povezanost prostora i glazbe prirodna je kada je riječ o djelima stvorenim u isto ili bar približno vrijeme nastanka samih građevina. Velike mogućnosti koje Zadar ima daju tim izvedbama stare glazbe pečat autentičnosti. Međutim kad je riječ o glazbi kasnijih stilskih razdoblja sve do našeg vremena prekrasni zadarski ambijenti nalažu posebno pažljiv odabir i ansambala i glazbe s kojima se postižu izuzetni doživljaji.

Spektakularne glazbeno-scenske izvedbe na Glazbenim su večerima rijede jednostavno iz financijskih razloga, iako u Zadru ima nekoliko čarobnih ambijenata koje bi vrijedilo iskoristiti. Vrlo dobra su iskustva s komorno-scenskim izvedbama u Klastru svetog Frane a nezaboravna je ostala uspomena na izvedbu Mozartove »Otmice iz saraja« u Perivoju kraljice Jelene.

Ambijenti u kojima se odvijaju Glazbene večeri te Stalna izložba crkvene umjetnosti – taj kapitalni objekt hrvatske kulture od osobite nacionalne i umjetničke vrijednosti u europskim razmjerima – potiču da se Glazbene večeri posebno bave isticanjem duhovne glazbe kao nezaobilaznog dijela cjelokupne glazbene kulture. Pritom se ne misli samo na područje liturgijske glazbe. Neiscrpan je broj glazbenih djela koja u svojoj osnovi imaju duhovnu, religijsku inspiraciju, koju se ne može uvijek iščitati u naslovu koncerta ili djela, osobito kad je riječ o instrumentalnim skladbama. Duhovnu glazbu smatramo važnom i značajnom sastavnicom zadarskog festivala.

Proteklih je sezona hrvatsko glazbeno stvaralaštvo unatoč poteškoćama imalo istaknuto mjesto u programima Glazbenih večeri. To se osobito odnosi na starija stilska razdoblja kroz ciklus *Musica antiqua*. Brojne su izvedbe suvremene hrvatske glazbe pa i praizvedbe poput djela Hrvatski glagoljski requiem Igora Kuljerića, i *Spiriti eccellenti* Petra Bergama. Glazbene večeri bi na tom području mogle učiniti mnogo više, kad bi bile u mogućnosti naručivati programe. Do u posljednji čas nesigurna financijska situacija festivala onemogućuje znatnije animiranje domaćih a posebno stranih ansambala da posegnu za djelima hrvatskih autora i da ih se potakne na maštovitiji pristup.

Zadarski je festival zaživio nastojanjem zadarskih glazbeničkih snaga predvođenih maestrom Pavlom Dešpaljem. Od tada su Glazbene večeri bile uvijek mjesto afirmacije zadarskih profesionalnih i amaterskih dostignuća udovoljavajući visokim festivalskim kriterijima. Ogroman su doprinos razvoju Glazbenih večeri i općoj glazbenoj kulturi grada dali brojni glazbeni umjetnici koji su rođeni ili su se školovali u Zadru, a kasnije se afirmirali u svijetu. Tako su Glazbene večeri postale njihovom živom, glazbeničkom sponom sa sredinom iz koje su potekli. Listanje programa proteklih sezona dokazuje vrlo značajan doprinos Zadra hrvatskoj glazbenoj umjetnosti.

Osnovni smisao i vrijednost zadarskom ljetnom glazbenom događanju daje publika Glazbenih večeri. Iako je festival dio zadarske turističke ponude kao što je to i na drugim jadranskim ljetnim festivalima, publiku na Glazbenim večerima čine ponajprije Zadrani. Oni daju ton i ozračje zbivanjima i ugodno je čuti nerijetke pohvale velikih inozemnih glazbenika koji ističu senzibilnost, pažljivost, toplinu i kulturu naše publike.

Današnja organizacija festivala temelji se na Odluci o osnivanju festivala Glazbene večeri u Sv. Donatu koju je donijelo Poglavarstvo Grada Zadra na sjednici održanoj 26. ožujka 1996. godine. Festivalom upravlja Festivalsko vijeće koje imenuje Poglavarstvo, a Vijeće izabire predsjednika i imenuje ravnatelja s četverogodišnjim mandatom. Predsjednik Festivalskog vijeća je Roman Segarić, a ravnatelj Antun Dolički. Organizacijski tehnički i administrativno-financijski poslovi se ugovorom povjeravaju Koncertnoj direkciji Zagreb koja ima svoj Koncertni ured u Zadru.

Najvećim dijelom Glazbene večeri financiraju se iz proračuna Grada Zadra. Značajan udio čine sredstva Ministarstva kulture Republike Hrvatske. Vrijedan ali povremen doprinos daju Županija zadarska, Hrvatska turistička zajednica, banke i druga trgovačka društva, a ostatak se namiruje ulaznicama. Nemjerljiva je susretljivost i pomoć vlasnika ambijenata Zadarske nadbiskupije, Samostana sv. Frane, Arheološkog muzeja i drugih.

Zahvaljujem svima kojima su Glazbene večeri u sv. Donatu u srcu i na brizi, uvjeren da će one i dalje živjeti na čast i ponos Zadrana kao i cjelokupne hrvatske a napose glazbene kulture.

Antun Dolički

Artistic Director of the Music Evenings in St. Donat's

THE MUSIC EVENINGS TODAY, BETWEEN WISHES AND POSSIBILITIES

The Music Evenings in St Donat's, as the oldest and most distinguished art event in Zadar, are the continuation of a hundred-year tradition of this beautiful Croatian city. They are rooted deep in the memories of the city's inhabitants and represent one of the city's trademarks. By nurturing the music of the Middle Ages, Renaissance and Baroque, the Music Evenings have made a significant contribution to its revival and popularisation, not only before Zadar audiences. Early music, especially medieval music, demands a special kind of musician who, apart from acquiring the technique of various specific instruments, also has to possess musicological knowledge and experience. It is a pity that some ensembles, although encouraged by the Music Evenings, have nevertheless ceased to exist, while some musicians have continued with their activities abroad. Today, the Music Evenings, unfortunately, cannot afford to bring together a large number of foreign early music ensembles. However, over the last few years the folk Glagolitic singers from locations in the Zadar Archdiocese (Sali, Iž, Kolan, Novigrad Biograd) in which this tradition has been preserved, have found their place in the early music cycle. This year the practice will spread to other Croatian regions as well.

The relationship between the ambience and the musical content of the concerts is an important feature of the Music Evenings programme, their natural connection coming into prominence especially when listening to the pieces written at approximately the time when the buildings were erected. The early music performances are marked by authenticity due to the great possibilities offered by the city of Zadar. When we come to the music of later periods, up to that of the present day, we insist on the careful and appropriate choice of music and ensembles. St. Grisogonus's Church has thus proved to be an excellent venue for larger ensembles

and symphonic music programmes. We have also had very good experience with the stage performances of chamber music in the St. Francis's Cloister, while the performance of Mozart's "The Abduction from the Seraglio" in the gardens of St. Helena will live long in our memories.

The venues in which the Music Evenings take place and the permanent Exhibition of Ecclesiastic Art have inspired the Festival, underlying its special emphasis on sacral music. This term does not refer only to pieces of liturgical music, but also includes many compositions of spiritual inspiration, which is not always emphasised in the title.

Over the last few years, Croatian music has occupied a prominent place in the programmes of the Music Evenings, presented through the cycle "Musica Antiqua" as well as through pieces by contemporary Croatian composers. However, better subsidies could enable the Music Evenings to do more in this respect, by commissioning works from Croatian ensembles or by inviting foreign ensembles to perform Croatian music.

Artists and ensembles from Zadar, together with the Festival founder Maestro Pavle Dešpalj, have made an exceptional contribution to the Zadar Music Evenings, but so, too, have the Zadar audiences who imbue this event with its fundamental meaning. We are happy to receive praises by foreign artists, who emphasise the sensibility, attention, warmth and culture of Croatian audiences.

The organisation of today's Festival is based on the Decision on Foundation made by the City of Zadar Committee on 26 March 1996. The festival is led by the Festival Council who chooses its Chairman and appoints the Director for a four-year term. The chairman of the Festival Council is Mr. Roman Segarić and the Director is Anton Dolički. The Zadar Concert Office of Zagreb Concert Management is responsible for the organisation.

For the most part, the Music Evenings are financed from the budget of the city of Zadar and are co-financed by the Ministry of Culture of the Republic of Croatia, and occasionally by Zadar County, the Croatian Tourist Association and sponsors, while the rest of the money comes from ticket sales. The owners of the venues in which the Festival takes place, the Zadar Archbishopric, the Monastery of St. Francis, the Archaeological Museum and others, also provide great help.

I'd like to express my gratefulness to all those in whose hearts this festival is deeply rooted; I'm convinced that the Music Evenings in St. Donat's will last and live on as a mark of honour and pride for the people of Zadar and for the whole of Croatia, especially as far as music culture is concerned.

Glazbene večeri u sv. Donatu / *The Music Evenings in St. Donat's* **40** godina / years

